

Особливо показовою в цьому сенсі є дитяча література. Саме через ілюстровані казки, енциклопедії, історичні оповідання дитина вперше зустрічається з образами власної культури. Якщо візуальний ряд книги є сучасним, емоційно виразним, але водночас уважним до автентичних деталей (елементів народного костюма, орнаментів, архітектурних мотивів, побутових реалій), він формує глибше, небанальне відчуття приналежності до своєї традиції. Натомість використання шаблонних, поверхових «фольклорних» мотивів, які не спираються на реальну етнографічну базу, може відтворити стереотипи й збіднювати культурний образ.

У дорослій книжковій продукції – від художньої прози до нон-фікшн – значну роль відіграють серійні оформлення й авторські дизайнерські концепти. Вони дозволяють вибудовувати цілісні візуальні лінії, присвячені, наприклад, історії українського мистецтва, осмисленню травматичних подій, урбаністичним наративам сучасних міст. Така стратегія посилює можливості книги як медіума культурної рефлексії: читач сприймає не лише окремих текст, а й візуально марковану «серію смислів», що пропонує певний кут зору на національний досвід [5, с. 62].

В умовах цифровізації книговидання ілюстрація та дизайн набувають додаткових вимірів: книжкові образи переходять у формат буктрейлерів, доповненої реальності, інтерактивних електронних видань. Це відкриває нові можливості для популяризації національно-культурних сюжетів серед молодшої аудиторії, звиклої до динамічних мультимедійних форм. Водночас постає виклик збереження якості й глибини візуального висловлювання: важливо, щоб книжкова ілюстрація в цифровому середовищі не редукувалася до «кліпового» ряду, а зберігала свою здатність репрезентувати складні культурні смисли [7, с. 23].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Отже, книжкова ілюстрація та дизайн відіграють ключову роль у популяризації національно-культурних наративів, оскільки формують візуальне обличчя книги як носія культурної пам'яті й інструмента конструювання ідентичності. Від зваженості художніх і дизайнерських рішень залежить, чи буде національний наратив сприйматися живим, актуальним, здатним до діалогу з сучасним читачем, чи залишиться набором музейних кліше. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення критеріїв оцінювання «національної специфіки» книжкового дизайну без скочування до етнографічного шароварництва, аналіз практик візуальної репрезентації українських наративів у перекладних та електронних виданнях, а також вивчення рецепції таких видань різними віковими та соціальними групами читачів. Це дозволить поєднати художню, видавничу й культурно-політичну стратегії у спільному завданні – утвердженні українського культурного голосу в глобальному просторі через мову книги.

Список використаних джерел:

1. Кадоркіна Ю. О. Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. Молодий вчений. 2018. № 12(1). С. 19–22.
2. Корніх М. С. Українська книжкова ілюстрація в контексті розвитку європейської графіки : магістерська робота / наук. кер. Р. О. Пильнік. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 129 с.
3. Косів В. Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років : монографія. Київ : Родовід, 2019. 480 с.
4. Костенко М. Історія ілюстрованої книги. Київ : Критика, 2005. 168 с.
5. Кошка А. Д., Здор О. Г., Лихолат О. В. Ілюстрована книга в українському культурному просторі: між традицією та сучасністю (на прикладі авторського дизайну до твору Івана Франка). Український мистецтвознавчий дискурс. 2025. Вип. 3. С. 60–69.
6. Пушкар О. І., Андрющенко Т. Ю. Ілюстрування : навч. посіб. для студентів напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа». Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с.
7. Сироїд В. В. Дитяча книжкова ілюстрація: сучасні аспекти створення : кваліфікац. робота здобувача освіти першого (бакалаврського) рівня за спец. 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація / наук. кер. А. П. Дубрівна. Київ : КНУТД, 2024. 83 с.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.09>

Сікорська І. С.

здобувач другого магістерського рівня вищої освіти

Сідорова І. С.

кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА МОДИФІКАЦІЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація. В статті проаналізовано психолого-педагогічні дослідження естетичної культури. Охарактеризовані такі поняття, як «культура» та «естетична культура». Зосереджується увага на значенні естетичного виховання у всебічному розвитку, культурному становленні молодого покоління.

Ключові слова: культура, естетична культура, естетичне виховання.

Abstract. The article analyzes psychological and pedagogical research on aesthetic culture. Such concepts as "culture" and "aesthetic culture" are characterized. Attention is focused on the importance of aesthetic education in the comprehensive development and cultural formation of the younger generation.

Keywords: culture, aesthetic culture, aesthetic education.

У сучасному суспільстві відбуваються значні зміни, які впливають на спосіб життя, систему цінностей і стереотипи мислення населення. В умовах складної та суперечливої соціокультурної й інформаційної реальності – поширення нав'язливої реклами, телевізійних шоу та передач – відбувається пропаганда зразків масової культури низького рівня. Ця реальність має суттєвий вплив на розвиток особистості, особливо на молодь, часто

спричиняючи порушення моральних норм, таких як повага до людської гідності, милосердя, добро, любов і розуміння людини як найвищої цінності. Така ситуація також впливає на формування людських взаємин і поведінкових моделей у суспільстві [2]. Головною метою освітян сьогодні має стати переосмислення, переорієнтація та вплив на формування високоморальної громадської та національної позиції молодого покоління, потягу до прекрасного, орієнтації на духовні цінності [6].

Варто зазначити, що важливою якістю духовного світу особистості є її естетична культура, яка заслуговує уваги у дискурсі ціннісних орієнтацій. Естетична культура займає пріоритетне місце серед предметів досліджень у низці наукових галузей: філософії, культурології, мистецтвознавстві, психології, педагогіки та соціології. Особливий інтерес у межах цих дисциплін викликають вивчення природи естетики, сприйняття мистецьких явищ, формування художнього смаку, емоційні реакції на мистецтво, а також роль краси у культурному просторі [7].

Сьогодні важливо приділяти увагу естетичному розвитку молодого покоління, що у майбутньому стане фундаментом формування їхнього духовного світу. «Засобами естетичного впливу на вихованців може стати все навколишнє середовище: природа, багатогранне суспільне життя, у тому числі, процеси комунікації з іншими людьми, продукти творчої діяльності та інша оточуюча дійсність» [1, с. 203].

Проблеми естетичного виховання через мистецтво, як важливого чинника формування особистості, отримали значну увагу у науковій літературі. Ці питання висвітлювались у працях таких вчених, як Г. Ващенко, Г. Сковорода, І. Зязюн, Л. Левчук, О. Оніщенко, В. Панченко, С. Русова, В. Сухомлинський та інших. Значний вплив у дослідженнях естетичного виховання здійснили українські філософи, серед яких О. Воєводін, А. Комарова, С. Кримський, В. Лобас, В. Мазепа, О. Семашко Р. Шульга та інші [2].

У наукових працях, таких як дослідження В. Бутенка, Н. Миропольської, Л. Оршанського та В. Петрусенка акцентується важливість мистецтва як засобу естетичного розвитку учня. У цьому контексті особливу увагу приділено впливу художньої творчості на формування світоглядних орієнтирів, емоційної сфери та почуття прекрасного [4].

Досліджуючи культурно-історичний аспект естетичної культури особистості, перш за все, розглянемо дефініцію одного з основних понять – «культура». Термін «культура», що походить від латинського «cultura» (означає оброблення, виховання, освіту, розвиток, шанування), в науковій традиції позначає специфічний спосіб організації та розвитку людської діяльності. Це багатогранне поняття охоплює результати як духовної, так і матеріальної творчості, а також інтегрує систему духовних цінностей,

соціальних норм, інституцій та взаємини людства із природою і власним буттям.

У сучасних наукових дискусіях поняття «культура» трактується залежно від дослідницького контексту та специфіки дисципліни. Загальною тенденцією є концептуалізація культури як складного, системного явища, що охоплює різноманітні аспекти суспільного буття. Визначальними компонентами культури є її матеріальні та духовні складові, які перебувають у динамічній взаємодії [4].

Формування естетичної культури особистості передбачає складний і багатогранний процес, який нерозривно пов'язаний із рівнем розвитку емоційно-чуттєвої сфери кожної людини. Ця культура охоплює низку важливих складових, серед яких особливе місце займає здатність до глибоких естетичних переживань, що дозволяють людині відчувати красу навколишнього світу у всій її повноті. До цього додається вміння розпізнавати естетичні прояви в різних формах, таких як зорові образи, звуки або деталі природи, що дає можливість милуватися і знаходити прекрасне в буденності.

Ключовою рисою естетичної культури є володіння ґрунтовною системою знань з цієї сфери, яка допомагає краще розуміти принципи гармонії, естетики та мистецтва. Не менш важливою є наявність практичного досвіду у створенні краси чи залученні до творчої діяльності, що відкриває нові шляхи для самовираження і розвитку індивідуальних здібностей. Завершальним аспектом у цьому процесі виступає моральна зрілість, що несе відповідальність за узгодженість естетичного і етичного у поведінці та світосприйнятті особистості. У такий спосіб, естетична культура не лише збагачує духовний світ людини, але й сприяє гармонізації її внутрішнього життя та взаємодії із соціумом.

Таким чином, естетична культура є визначальною якістю особистості, яка дозволяє людині не лише сприймати прекрасне, але й брати активну участь у його створенні. Вона нерозривно пов'язана із загальною культурою та іншими аспектами духовного й фізичного розвитку індивіда [2].

У жодній іншій професійній сфері естетичне сприйняття реальності не розкривається настільки виразно, як у педагогічній діяльності, де воно стає важливим соціальним явищем. Це пояснюється тим, що основна мета освітньо-виховного процесу полягає у підготовці молоді до життя в суспільстві, допомагаючи їм адаптуватися до оточуючого середовища та освоїти різноманітні форми соціалізації через передачу й засвоєння досвіду попередніх поколінь. Особливо це прослідковується, у галузі мистецької освіти, в якій естетична культура майбутнього фахівця формується через впровадження різних форм культурно-мистецької діяльності, сучасних інноваційних технологій естетичного спрямування у систему їхньої підготовки [9].

За визначенням І. Сідорової естетична культура – це сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреба вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу. «Естетична культура особистості характеризує рівень розвиненості естетичної свідомості, здатність і потребу естетично сприймати дійсність» [5, с. 63-65].

С. Лісова визначає естетичну культуру особистості як інтегральну якість, яка включає когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти. Ця якість дозволяє людині реалізовувати свій творчий потенціал через дотримання законів краси, орієнтуючись на високі духовно-моральні ідеали [3, с. 61].

Процес становлення і розвитку естетичної культури тісно пов'язаний з інтерактивною взаємодією особистості з естетичними цінностями, активізацією творчої уяви, а також формуванням чуттєвої сприйнятливості до краси й гармонії, що проявляється в естетичних явищах. Цей процес охоплює не лише опанування вміння помічати й аналізувати естетичні аспекти реальності, але й цілеспрямоване формування здатності створювати у свідомості глибокі та багатогранні художні уявлення [8]. У той же час розвивається здатність до аналітичного оцінювання таких явищ через призму естетичної оцінки, що сприяє гармонізації світогляду й особистісного розвитку.

На основі вивчення філософської, психологічної та педагогічної літератури виявлено сутнісні характеристики естетичної культури особистості, яка базується на гармонійному поєднанні естетичної свідомості й діяльності. Вона проявляється в емоційно-почуттєвому переживанні вражень і знань, відображається в різноманітних формах естетичного ставлення (відчуття, оцінювання тощо), вказує на ціннісну позицію людини.

Подальші дослідження варто спрямувати на вивчення і визначення структурних компонентів естетичної культури особистості.

Список використаних джерел:

1. Брацішевська Т. Сідорова І. Теоретичні основи формування естетичної культури школярів з особливими потребами засобами мистецтва. Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку. 2025. 199-205. <https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.51>
2. Кириченко Л. Формування естетичної культури як складова соціальногуманітарної підготовки сучасної студентської молоді. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 4 (108). С. 78-88.
3. Лісова С. В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти. Вісник Житомирського державного Університету, 2010. Вип. 50, с. 60-63.
4. Пташук О. А. Естетична культура особистості як мета естетичного виховання: теоретичний аналіз. Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 3. С. 289-295. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_3_38.